

Wojciech Dziemianowicz, Michał Bil

Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych,
Zakład Rozwoju i Polityki Lokalnej, ul. Krakowskie Przedmieście 30,
e-mail: w.dziemianowicz@uw.edu.pl, bil.m@wp.pl

STRATEGIE POWIATOWE W KONTEKŚCIE INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI WOJEWÓDZTW

Local development strategies of counties in the context of regional smart specialization

Słowa kluczowe: inteligentna specjalizacja, powiat, strategia rozwoju, miejski obszar funkcjonalny

Key words: smart specialization, county, local development strategy, functional urban area

KONTEKST ANALIZY

Artykuł podejmuje problem specjalizacji układów terytorialnych w kontekście koncepcji inteligentnych specjalizacji oraz w kontekście planowania strategicznego. Inteligentne specjalizacje zostały wprowadzone do polityki rozwoju zarówno na poziomie krajów, jak i regionów, czego efektem jest praktyczne zaangażowanie administracji w tworzenie regionalnych i krajowych strategii (Foray 2009, Foray i in. 2012). W nawiązaniu do szerokiej dyskusji, jaką wywołują inteligentne specjalizacje (Perry 2010, Dziemianowicz, Peszat 2014, Nowak 2014) warto wskazać najważniejsze elementy tej koncepcji:

- koncentracja na mocnych stronach danego regionu oraz budowanie jego silnej pozycji w skali globalnej (należy dodać, że koncentracja ta powinna być rzeczywista, zatem rozwój powinien opierać się tylko o kilka głównych przewag);
- istotą zdobywania przewagi nad innymi jest wzmocnienie silnych stron jednostki terytorialnej poprzez rzeczywistą kooperację biznesu z sektorem badawczo-rozwojowym. Inteligentne specjalizacje z założenia, jeśli jeszcze nie są, muszą stać się innowacyjnymi;
- proces budowania strategii innowacji ma charakter oddolny, uwzględniający tzw. „przedsiębiorcze odkrywanie” tj. szereg dyskusji z udziałem przedsiębiorców i innych kluczowych aktorów polityki regionalnej na temat możliwości rozwoju w oparciu o silną współpracę biznesu i sektora B+R;

- inteligentne specjalizacje powinny być wyróżniane na poziomie regionów, ale również i państw. Ważny jest także proces uzupełniania się specjalizacji regionalnych.

Inteligentne specjalizacje mają być wspierane/rozwijane w sposób zaplanowany. Dlatego wszystkie województwa w Polsce, tak jak i inne regiony w UE, zostały zobowiązane do przygotowania specjalnych dokumentów wdrożeniowych – najczęściej nazywanych „Strategiami RIS3”¹. Proces ten przyczynia się do rozwoju praktyki planowania strategicznego na poziomie regionów, jednak nasze doświadczenia pozwalają stwierdzić, że idea ta „schodzi” również na niższe szczeble administracji. Regionalne systemy innowacji coraz częściej omawiane są również w kontekście układów lokalnych. Podejście systemowe uwzględnia takie podmioty i relacje między nimi, jak: przedsiębiorcy, klienci, współpracownicy, konkurenci, instytucje otoczenia biznesu, organizacje pośrednictwa pracy, publiczne instytuty badawcze, jednostki badawczo-naukowe i edukacyjne oraz instytucje finansowe (Wiśniewska 2005, Porter 2006, Tamasy, Sternberg 2000, Dicken 2007, Mackiewicz 2007, Weresa 2014). M. Farretti i A. Parmentola (2015) uogólniają zestaw kluczowych aktorów lokalnych systemów innowacji do: (1) firm; (2) organizacji badawczych non-profit oraz (3) lokalnych instytucji. Wyróżniają jednocześnie trzy rodzaje lokalnych systemów innowacji: „napędzane przez rządy” (dzięki ukierunkowaniu określonych inwestycji publicznych i prywatnych); „napędzane przez firmy” oraz „napędzane przez uczelnie”. Można zatem przyjąć, że tak jak innowacje są coraz częściej przedmiotem zainteresowania władz samorządowych (na razie głównie miast i metropolii – Dąbrowska, Dziemianowicz 2012, Klasik, Biniecki 2013), tak również idea inteligentnych specjalizacji może być coraz częściej podejmowana przez układy lokalne.

Ostatnie lata w Polsce przyniosły rozwój planowania strategicznego, który zawdzięczamy m.in. naszej obecności w Unii Europejskiej. Szczególnie dynamiczna sytuacja panuje na poziomie rządowym i wojewódzkim, na których część strategii jest obligatoryjna. Obecnie możemy mówić już o trzeciej generacji strategii rozwoju regionalnego (Szlachta 2013). Strategie gminne i powiatowe nie mają statusu dokumentów obligatoryjnych, jednak połączenie strategii z ułatwieniami w zabieganiu o środki z Unii Europejskiej zaowocowało znacznym wzrostem liczby tych dokumentów (nie odnosimy się tu do ich jakości). Ostatnie dwa lata przyniosły wdrożenie dwóch inicjatyw UE, tj. zintegrowanych inwestycji terytorialnych oraz instrumentu: RLKS (rozwój lokalny kształtowany przez społeczność), co również przyczyniło się do pojawiania nowych dokumentów strategicznych obejmujących grupy miast i gmin.

¹ Przykładowo, województwo podlaskie przygotowało dokument pod nazwą „Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015–2020+ (RIS3)”, z kolei w województwie warmińsko-mazurskim inteligentne specjalizacje zostały określone w strategii wojewódzkiej, a następnie przygotowano ich wdrożenie w RPO 2014-2020.

Obecnie strategie rozwoju posiada większość powiatów² i gmin. Rozwój teorii zarządzania, praktyczne przygotowanie strategii oraz wdrażanie tych dokumentów skutkują coraz większym zainteresowaniem strategią, jako instrumentem pozwalającym osiągać lokalne cele w sposób zaplanowany i wychodzący poza dotychczas utarte schematy (Dziemianowicz i in. 2012, Klasik, Drobnik, Wrana 2014, Biniński, Szczupak 2014).

ZAŁOŻENIA ANALIZY

Artykuł podejmuje zagadnienie występowania planowanych w strategiach powiatowych działań służących rozwojowi inteligentnych specjalizacji (ew. szerzej rozumianych specjalizacji lokalnych – niekoniecznie opierających się o innowacje).

Istotna jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób uwzględniane są regionalne inteligentne specjalizacje w dokumentach powiatowych (o ile ten fakt ma miejsce)? Ponadto ważne jest pytanie o specjalizacje lokalne, które nie mają związku z inteligentnymi specjalizacjami szczebla wojewódzkiego. Gdyby takie specjalizacje były przedmiotem zainteresowania strategii powiatowych, mogłoby to oznaczać, że ten szczebel administracji poszukuje własnych ścieżek rozwoju opartego o zasoby wewnętrzne.

Uzupełnieniem analizy strategii powiatowych jest odniesienie się do wybranych nowych dokumentów, jakimi są strategie miejskich obszarów funkcjonalnych. Ze względu na niewielką próbę analityczną, założono, że ta część badania powinna pozwolić postawić ew. dalsze hipotezy do kolejnych badań.

Badaniem objęto tylko najnowsze 63 strategie powiatowe uchwalone w latach 2014 i 2015 (strategie starsze z oczywistego względu nie mogły uwzględniać zapisów regionalnych strategii innowacji RIS3).

STRATEGIA POWIATU – UWAGI METODYCZNE

Nawiązując do kluczowych elementów dokumentów strategicznych (np. Dziemianowicz i in. 2012; Biniński, Szczupak 2014) prezentujemy poniżej kilka charakterystycznych cech, które zauważyliśmy w trakcie analizy strategii powiatowych.

Analizowane strategie skupione są zazwyczaj wokół zadań własnych powiatu, starając się nie ingerować w zadania własne gmin (co jednak nie zawsze się udaje). Zrozumiałe jest również odniesienie się w niektórych strategiach do kwestii środków unijnych i nowych instrumentów wprowadzanych przez perspektywę finansową UE 2014-2020 (zintegrowane inwestycje terytorialne – np. strategia powiatu bieruńsko-lędzkiego).

² Wg danych zgromadzonych przez autorów na dzień 01.11.2015 roku obowiązywały 253 strategie powiatowe (z wyłączeniem miast na prawach powiatu).

Diagnoza strategiczna stanowi często zbyt rozbudowany opis powiatu (jako obszaru oraz organizacji). Analizowane są m.in. położenie, historia, stan ludności, bezrobocie, system komunikacyjny. Warto odnotowania są również takie elementy diagnozy, jak: przywoływanie prognoz demograficznych (analiza długofalowa) oraz występujące rzadziej porównania danego powiatu z jednostkami ościennymi lub grupami „kontrolnymi”. Niestety w znacznej części strategii dominującym lub nawet wyłącznym źródłem informacji jest Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Efektem tego jest pomijanie w diagnozie niektórych ważnych informacji, które nie są zawarte w BDL.

Analiza SWOT (jako dominujące narzędzie przejścia od diagnozy do celów) przyjmuje zazwyczaj formę „wypunktowanej wersji diagnozy” mówiącej również „o wszystkim”. W celu uniknięcia tworzenia zbyt rozbudowanej tabeli występuje często podział na obszary tematyczne.

Wizja w analizowanych dokumentach bardzo często opiera się na dwóch podstawowych komponentach – powiatu jako miejsca przyjaznego mieszkańcom oraz powiatu jako miejsca atrakcyjnego dla inwestorów. Dość często wskazuje również na aspekty związane z atrakcyjnością dla turystów. Ponadto autorzy strategii szczególnie upodobili sobie pojęcie „równoważonego rozwoju” jako drogi osiągnięcia tych celów.

Standardowa **misja powiatu** natomiast mówi o służbie na rzecz realizacji wizji zwłaszcza poprzez tworzenie płaszczyzny współpracy.

Cele strategiczne są raczej odzwierciedleniem zadań, które realizuje samorząd powiatowy (a czasem również gminny). Z zapisów większości dokumentów trudno wywnioskować, czy któryś z celów stanowi o sile powiatu i ma stać się jego motorem rozwoju – cele są raczej formułowane w odpowiedzi na szczególnie dotkliwe problemy w danej jednostce, wymagające najpilniejszego załagodzenia.

RIS3 W STRATEGIACH POWIATOWYCH

Tylko 7 strategii powiatowych uwzględnia zapisy RIS³. Znacznie częściej wymienianym dokumentem jest strategia rozwoju województwa (37 wskazań), czy regionalny program operacyjny (23 wskazania). W zasadzie tylko jedna strategia - powiatu janowskiego (woj. lubelskie) - wskazuje w jaki sposób wpisuje się w inteligentne specjalizacje regionu. Ponadto jedynie w dwóch przypadkach specjalizacje wojewódzkie są jakkolwiek wskazane, jednak bez szczegółów (np. stwierdza się tylko, że strategia wspiera cele RIS w zakresie specjalizacji regionalnej). Przykładem może być tu zapis ze Strategii Rozwoju Powiatu Sandomierskiego na lata 2014 – 2020: „Inteligentne wsparcie tych dziedzin, które już prężnie funkcjonują lub mogą pełnić rolę istotnych obszarów gospodarki regionu umożliwi w okresie realizacji Strategii wygenerowanie lokalnego kapitału, który znacznie ułatwi podejmowanie zarówno zewnętrznych (...), jak i wewnętrznych wyzwań (...)” (s. 6)

³Są to strategie powiatów janowskiego, jaworskiego, krotoszyńskiego, opoczyńskiego, radomszczańskie, sandomierskiego oraz tomaszowskiego (woj. łódzkie).

czy też tomaszowskiego (woj. łódzkie): „Dążenia zdefiniowane w Strategii Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego korespondują z założeniami Regionalnej Strategii Innowacyjności dla Województwa Łódzkiego – LORIS 2030, w szczególności zaś z następującymi celami operacyjnymi tego dokumentu:

- 1.2 Budowa potencjału intelektualnego w zakresie specjalizacji regionalnej,
- 1.3. Poprawa komunikacji w obszarze specjalizacji regionalnej,
- 2.2. Promocja wiedzy o innowacyjności i przedsiębiorczości” (s. 16).

Jako przykład strategii, w której padają deklaratywne odniesienia do inteligentnych specjalizacji, można wskazać dokument powiatu konińskiego. W jego wstępie napisano m.in. o konieczności koncentracji na obszarach priorytetowych oraz konieczności zawężania celów i działań do najważniejszych. Twórcy dokumentu formułują rekomendację, by skupić się na trzech obszarach gdzie potencjał jest największy: (1) turystyka, (2) rozwój zastosowania technologii energooszczędnych i OZE, (3) usługi i produkty lokalne. W dalszej części wyeksponowano następujące stwierdzenie: „określając priorytety rozwojowe dla powiatu konińskiego należałoby zwrócić szczególną uwagę na kompleksowość i spójność koncepcji rozwojowej, uwzględniającej rozwój inteligentnej specjalizacji regionu, jako podstawy uznania powiatu za Obszar Strategicznej Interwencji w ramach WRPO” (s. 201). Tak wyraźne wyróżnienie jakiś dziedzin, które stanowią szczególne atuty powiatu oraz wskazanie na znajomość samej idei inteligentnych specjalizacji na poziomie regionalnym zdawałoby się stanowić idealny grunt do stworzenia strategii opartej na myśleniu w kategoriach integrujących podejście odgórne i oddolne. Tak jednak się nie dzieje. Strategia rozwoju powiatu konińskiego jest dokumentem „typowym”, co najlepiej oddaje zapisana misja⁴ rozwoju: „Długofalowy i zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy, gwarantujący mieszkańcom wszechstronną poprawę warunków życia w ramach jednoczącej się Europy” (s. 198). O specjalizacji trudno jest mówić również w przypadku celów strategicznych dokumentu: (1) integracja lokalna, (2) rozwój gospodarczy, (3) poprawa warunków życia mieszkańców i rozwój kapitału ludzkiego. Do wskazanych wcześniej obszarów nawiązuje dopiero część celów operacyjnych. O błędnym rozumieniu implikacji inteligentnych specjalizacji może świadczyć sformułowanie celu operacyjnego (1.2) Zwiększenie wsparcia priorytetowych kierunków rozwoju (s. 202).

Powyższe wyniki analizy dokumentów wskazują na niski stopień implementacji RIS3 w strategiach powiatowych, co nie oznacza, że powiaty nie starają się rozwijać własnych specjalizacji.

„WŁASNE” SPECJALIZACJE POWIATOWE

W tej części analizy poszukiwaliśmy w dokumentach powiatowych zapisów dotyczących wzmocnienia specjalizacji powiatu. Większość strategii rozwoju powiatów nie wskazuje na myślenie o lokalnej specjalizacji.

⁴ Strategia ta nie opisuje wizji, więc misję traktujemy jako jej swoisty odpowiednik.

Oczywiście powyższy obraz analizowanych strategii powiatowych jest uogólniony. W kontekście badania na szczególną uwagę zasługiwało siedem z nich. Były to dokumenty, w których widać pewną koncentrację wokół dziedzin stanowiących rzeczywisty wyróżnik i siłę danego powiatu. Uznajemy, że twórcom tych kilku strategii przyświecała (czasem nie wprost) myśl o specjalizacji. Zdajemy sobie sprawę, że nie każda wskazana przez powiaty dziedzina specjalizacji jest innowacyjna, związana z badaniami i rozwojem, tym samym nie zawsze można zaliczyć ją do inteligentnych specjalizacji. Jednak biorąc pod uwagę wielkość, zasoby, charakterystykę oraz podejście władz powiatowych do myślenia strategicznego, już sam fakt wskazania specjalizacji i próbę oparcia na niej w jakiejś formie strategii niejako uprawnia do użycia przymiotnika „inteligentny”.

Siedem jednostek, które określiły w swoich strategiach elementy specjalizacji, to powiaty: bieruńsko-lędziński (woj. śląskie), brzeziński (woj. łódzkie), nowodworski (woj. pomorskie), opoczyński (woj. łódzkie), piotrkowski (woj. łódzkie), słupecki (woj. wielkopolskie) oraz wodzisławski (woj. śląskie).

Analiza poszczególnych części dokumentów strategicznych prowadzi do wniosku, że specjalizacje te są widziane raczej jako stan, który należy osiągnąć, niż element poddawany diagnozie. Zróżnicowana jest również sama tematyka specjalizacji (tabela 1).

Problem określania (wyłaniania) specjalizacji w oparciu o tradycyjne źródła danych jest jednym z ważnych zagadnień w procesie budowania strategii RIS3 i formułowania specjalizacji regionalnych (Dziemianowicz, Szlachta, Peszat 2014). Dlatego ze zrozumieniem należy podchodzić do ułomności diagnoz – tym bardziej, że tzw. „przedsiębiorcze odkrywanie”⁵ nie jest jeszcze rozpowszechnione. Rzeczywiste atuty danego powiatu są lepiej widoczne w analizie SWOT, która już w samym założeniu ma prezentować m.in. mocne strony danego podmiotu.

Części dotyczące wizji i misji w analizowanych wszystkich dokumentach posiadają odniesienia do specjalizacji. Nie padają tam wprawdzie dosłowne stwierdzenia, że powiat będzie się specjalizował w jakiejś działalności, jednak zazwyczaj przewaga jest opisywana w sposób w miarę czytelny np. „W 2020 roku Powiat Brzeziński regionalnym centrum usług opiekuńczo-zdrowotnych, miejscem oferującym godne warunki bytowe dla mieszkańców oraz miejscem przyjaznym dla przedsiębiorców.” (s. 72) czy też „Powiat słupecki stanowi ostoję wartości ekologicznych; jego rozwój i planowane kierunki inwestycyjne są zgodne ze standardami ekologicznymi. Swoją przewagą konkurencyjną powiat buduje na zrównoważonym rozwoju całego obszaru, nierozzerwalnie związanym z ekologią, ochroną środowiska i promocją bogatego środowiska naturalnego w regionie (...).” (s. 107).

Również cele strategiczne w analizowanych dokumentach ukierunkowane są częściowo na specjalizację. Zazwyczaj specjalizacji dotyczy jeden z celów na najwyższym poziomie lub też, jeśli ma ona charakter bardziej horyzontalny, stanowi podstawę dla realizacji działań wskazanych w kilku celach strategicznych. Przykładem może być strategia powiatu wodzisławskiego ze swoimi czterema celami

⁵ Pojęcie wyjaśniono na wstępie artykułu.

Tabela 1. „Oddolne” specjalizacje w strategiach rozwoju powiatów
Table 1. „Bottom-up” specialization in the local development strategies of counties

Powiat <i>County</i>	Specjalizacje (brzmienie nadane przez autorów) <i>Specializations (named by the authors)</i>	Diagnoza <i>Diagnosis</i>	SWOT	Wizja i misja <i>Vision and mission</i>	Cele <i>Aimes</i>
bieruńsko- lędziński	atrakcyjne miejsce zamieszkania dla lepiej sytuowanych osób z Górnśląskiego Okręgu Przemysłowego	***	**	**	**
brzeziński	regionalne centrum usług opiekuńczo-zdrowotnych		*	**	**
nowodworski	turystyka oparta na walorach przyrodniczo-kulturowych oraz 3S (od ang. <i>sun, sea, sand</i>)		*	*	*
opoczyński	• branża ceramiczno-budowlana • walory krajobrazowe i kul- turowe stanowiące bazę dla turystyki	*	***	***	***
piotrkowski	produkcja i handel żywnością			*	*
słupecki	ekologia			**	*
wodzisławski	atrakcyjne miejsce zamieszkania		**	**	**

* specjalizacja jest obecna w danym fragmencie strategii (*specialisation is present in indicated part of the strategy*), ** specjalizacja jest silnie obecna w danym fragmencie dokumentu (*specialisation is present in indicated part of the strategy distinctly*), *** najsilniej spośród analizowanych dokumentów akcentowana specjalizacja (*the most emphasized specialisation among analysed documents*).

Źródło: opracowanie własne

Source: own elaboration

strategicznymi: (1) rozwój potencjału gospodarczego powiatu, (2) wysoka atrakcyjność zamieszkania w powiecie, (3) rozwój infrastruktury funkcjonalnej i efektywności świadczonych usług, (4) integracja wewnętrzna powiatu i rozwój partnerskiej współpracy. Lokalną specjalizację bezpośrednio wspiera drugi z celów, aczkolwiek stymulować ją może również cel pierwszy i trzeci (s. 36).

Poza powiatem opoczyńskim, analizowane dokumenty pozwalają wskazać tylko jedną specjalizację. Określone specjalizacje na ogół cechuje dość znaczny stopień ogólności i to, że mają charakter horyzontalny (np. stwarzanie dogodnych warunków do zamieszkania dla obecnych i przybywających nowych mieszkańców; rozwój potencjału turystycznego i przyrodniczego). Dwoma dokumentami gdzie zdaniem autorów obecność „oddolnych” specjalizacji jest najbardziej widoczna są strategie powiatów bieruńsko-lędzińskiego oraz opoczyńskiego (tabela 2).

Tabela 2. Przykłady elementów strategii powiatowej w kontekście specjalizacji lokalnej
Table 2. Examples of elements of local development strategies of counties in the context of regional smart specialization

Elementy strategii <i>Elements of the strategy</i>	Powiat <i>County</i>	
	bieruńsko-lędziński	opoczyński
Wizja <i>Vision</i>	Dynamika gospodarcza i urbanizacja przestrzeni powiatu bieruńsko-lędzińskiego 2020+ (s. 9)	Powiat opoczyński polskim zagłębiem ceramiczno-budowlanym, obszarem atrakcyjnym turystycznie, miejscem kultywowania lokalnych tradycji i oferującym godne warunki bytowe mieszkańcom (s. 8)
Misja <i>Mission</i>	-	Osiągnięcie pozycji lidera branży ceramiczno-budowlanej poprzez wykorzystanie obszaru funkcjonalnego oraz walorów krajobrazowych i kulturowych w celu zwiększenia atrakcyjności regionu (s. 8)
Diagnoza <i>Diagnosis</i>	Powiat zasobny ekonomicznie i atrakcyjny rezydencjalnie; powiat dobrze rozwijający się, objęty procesami surbanizacji rezydencjalnej i co jest wyjątkowe w skali województwa, o stale wzrastającej liczbie mieszkańców. Prognozy ludnościowe dla powiatu są optymistyczne: w 2035 roku będzie powiatem najmniej dotkniętym depopulacją i obciążeniem demograficznym (s. 4)	W rozdziale 2.2.2 Zasoby przyrodnicze na stronach 28-40 dokładnie opisano gleby i surowce mineralne (skupiając się zwłaszcza na tych drugich). Opis wzbogacono licznymi mapami oraz tabelami. Na stronach 95-100 opisano kulturę w powiecie dużo miejsca poświęcając folklorowi.
SWOT	Niektóre mocne strony z pola strategicznego lokalna sieć osadnicza i tereny mieszkaniowe: 1. Korzystne warunki do zamieszkania (...) 2. Duża podaż działek budowlanych o relatywnie niskich cenach (s. 12)	Mocne strony (m.in.): przemysł ceramiczno-budowlany; Zalew Sulejowski; zbiornik Wąglanka – Miedzna; tor kajakowy w Drzewicy; rzeka Pilica; trakt przez Puszcę Pilicką; parki krajobrazowe: Spalski i Sulejowski; trakt grunwaldzki; folklor, dziedzictwo kulturowe; potencjał ludzki; zaplecze kulturowo – sportowe (s. 116) Jedną z szans, to: obszar funkcjonalny ceramiczno-budowlany oznaczony w RSI jako branża kluczowa woj. (s. 117)

Tabela 2. Przykłady elementów strategii powiatowej w kontekście specjalizacji lokalnej
Table 2. Examples of elements of local development strategies of counties in the context of regional smart specialization

<p>Cele <i>Aims</i></p>	<p>Wysoka atrakcyjność rezydencjalna powiatu położonego blisko Metropolii Górnośląskiej w połączeniu z nowymi, licznymi inwestycjami mieszkaniowymi każe uznać lokalną sieć osadniczą i tereny mieszkaniowe jako dziedzinę strategicznych decyzji władz powiatu we współpracy z gminami (s. 11) Priorytet strategiczny nr 4: Przyciąganie na teren powiatu nowych mieszkańców i zahamowanie odpływu ludzi młodych (s. 20)</p>	<p>Cel strategiczny (A): wzmocnienie potencjału gospodarczego wokół zasobów posiadanych przez powiat Cel operacyjny (A1): ceramiczno-budowlany obszar funkcjonalny Cel operacyjny (B2): Turystyczno-kulturalny obszar funkcjonalny (s. 9)</p>
<p>Inne uwagi <i>Other remarks</i></p>	<p>-</p>	<p>Drzewa problemów i celów wskazują na nie w pełni wykorzystywany potencjał ceramiczno-budowlany oraz z zakresu turystyki jako jedne z kluczowych problemów, których poprawa przyniesie wymierne zyski mieszkańcom powiatu (s. 118-123). Wyniki sondażu opinii publicznej: w oczach mieszkańców rozwinięty przemysł ceramiczno-budowlany oraz folklor, dziedzictwo kulturowe są ważnymi atutami powiatu (s.128)*</p>

* Odpowiednio drugie i trzecie najczęstsze wskazanie w ankiecie po położeniu w centrum, z dobrym dojazdem.

Źródło: opracowanie własne/ Source: own elaboration

SPECJALIZACJA POWIATOWA A SPECJALIZACJA WOJEWÓDZKA

Ciekawych wniosków dostarcza zestawienie specjalizacji powiatowych ze specjalizacjami wskazywanymi w regionalnych strategiach innowacji (tabela 3). W czterech przypadkach specjalizacje wskazane przez powiaty nie pokrywają się ze specjalizacjami wojewódzkimi. Jednak w trzech przypadkach już tak i dotyczy to trzech strategii z województwa łódzkiego. Regionalne centrum usług opiekuńczo-zdrowotnych z powiatu brzezińskiego koresponduje ze specjalizacją wojewódzką „branża medyczna, farmacja i kosmetyki (w tym medycyna uzdrowiskowa)”, zagłębienie ceramiczno-budowlane z powiatu opoczyńskiego wpisuje się w specjalizację wojewódzką „zaawansowane materiały budowlane (w tym wzornictwo)”, natomiast specjalizacja powiatu piotrkowskiego w „innowacyjne rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze”.

W tym miejscu warto jeszcze raz odnieść się do wskazanych w części kontekstowej elementów koncepcji inteligentnych specjalizacji. Analiza specjalizacji wynikających ze strategii rozwoju wybranych powiatów pokazuje, że w tym przypadku określenia inteligentne specjalizacje należy używać ostrożnie. Obecne w dokumentach powiatowych specjalizacje jedynie w ograniczonym stopniu korespondują z teoretycznymi założeniami koncepcji. Zazwyczaj koncentrują się one na mocnych stronach, przy czym w części strategii te atuty są dopiero wzmocniane, nie wykształciły się jeszcze do końca – to realizacja strategii ma pozwolić osiągnąć rzeczywistą przewagę konkurencyjną w wybranych dziedzinach. Największą różnicą w stosunku do teorii jest kwestia innowacyjności danej specjalizacji – strategię rozwoju powiatów, zgodnie z katalogiem zadań tego szczebla samorządu, nie koncentrują się na kwestiach badawczo-rozwojowych. W efekcie bardziej innowacyjne są de facto te specjalizacje, gdzie potencjalna rola samorządów powiatowych w ich rozwoju jest mniejsza (np. branża ceramiczno-budowlana, w przypadku której najważniejszymi aktorami są przedsiębiorstwa). Specjalizacje związane np. z atrakcyjnym miejscem zamieszkania, których rozwój jest bardziej zależny od sektora samorządowego, nie wiążą się tak szeroko z innowacjami. Wskazane specjalizacje są natomiast generalnie tworzone oddolnie (choć czasem pojawia się silna zależność od procesów zewnętrznych, takich jak migracja ludności z dużych miast w kierunku strefy podmiejskiej). W kwestii korespondowania ze specjalizacjami z poziomu regionalnego zauważalne jest silniejsze powiązanie specjalizacji lepiej spełniających wcześniej wymienione kryteria, niż bardziej horyzontalnych specjalizacji odnoszących się do geograficzno-przyrodniczych cech danego obszaru (walory przyrodniczo-kulturowe, atrakcyjne miejsca zamieszkania w pobliżu aglomeracji) i możliwości ich wykorzystania.

STRATEGIE MIEJSKICH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH – POTENCJAŁ ZMIANY?

W latach 2014-2015 mieliśmy możliwość współpracy z samorządami lokalnymi z powiatów łębskiego i mieleckiego w trakcie opracowywania strategii miejskich obszarów funkcjonalnych. Na bazie tych doświadczeń oraz po analizie zaktualizowanych strategii rozwoju powiatów łębskiego i mieleckiego możemy sformułować kilka wniosków dotyczących inteligentnych specjalizacji.

Strategia powiatu łębskiego⁶, jak piszą jej twórcy, jest odpowiedzią na zmiany warunków społeczno-gospodarczych zarówno na poziomie europejskim (np. nowy okres programowania) jak i krajowym (np. aktualizacja RPO). Ma za zadanie pokazać najważniejsze kierunki rozwoju (także inwestorom) oraz stanowić podstawę dobrego zarządzania powiatem przez władze m.in. z użyciem środków krajowych i europejskich. Jak piszą autorzy została ona stworzona metodą

⁶ Powiat położony jest w województwie pomorskim. Jego północną granicę stanowi Morze Bałtyckie. W skład powiatu wchodzi następujące gminy: Cewice, Łębork, Łeba, Nowa Wieś Łębska, Wicko.

Tabela 3. Porównanie „oddolnych” specjalizacji w strategiach rozwoju powiatów z inteligentnymi specjalizacjami województw zawartymi w RIS3

Table 3. Comparison of „bottom-up” specialization in the local development strategies of counties with regional smart specializations included in RIS3

Powiat County	Strategia Strategy	
	Powiatowa County	RIS 3
brzeziński	regionalne centrum usług opiekuńczo-zdrowotnych	<ul style="list-style-type: none"> • branża medyczna, farmacja i kosmetyki (w tym medycyna uzdrowiskowa) • energetyka (w tym EE, OZE) • nowoczesny przemysł włókienniczy i mody (w tym wzornictwo) • zaawansowane materiały budowlane (w tym wzornictwo) • innowacyjne rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze • informatyka i telekomunikacja
piotrkowski	produkcja i handel żywnością	
opoczyński	<ul style="list-style-type: none"> • branża ceramiczno-budowlana; • walory krajobrazowe i kulturowe stanowiące bazę dla turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> • Technologie off-shore i portowo-logistyczne • Technologie interaktywne w środowisku nasyconym informacyjnie • Technologie efektywne w produkcji, przesyłce, dystrybucji i zużyciu energii i paliw • Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się
nowodworski	turystyka (oparta na walorach przyrodniczo-kulturowych oraz 3S*)	
bieruńsko-lędzki	atrakcyjne miejsca zamieszkania dla lepiej sytuowanych osób z GOP	<ul style="list-style-type: none"> • energetyka (w tym technologie ekologiczne) • medycyna • technologie informatyczne (ICT)
wodzisławski	atrakcyjne miejsca zamieszkania	
słupecki	ekologia	<ul style="list-style-type: none"> • biogospodarka • działalność morską i logistyka • przemysł metalowo-maszynowy • usługi przyszłości • turystyka i zdrowie

Źródło: opracowanie własne

Source: own elaboration

ekspercką, ale również z uwzględnieniem zdania mieszkańców (przeprowadzono konsultacje społeczne). Dokument zawiera opis stanu powiatu oraz krótkie charakterystyki poszczególnych gmin. W analizie SWOT do najważniejszych atutów zaliczono: położenie geograficzne, niepowtarzalne walory przyrodnicze oraz złoża gazu łupkowego. Misja powiatu jest dość ogólna i pasująca do prawie każdej jednostki: „Podniesienie standardu życia mieszkańców powiatu łębskiego przez za-

pewnienie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego z poszanowaniem środowiska naturalnego i wykorzystaniem jego turystycznych walorów” (s. 49). Podobnie wygląda to w przypadku bardziej opisowej wizji przedstawiającej powiat jako atrakcyjne pod względem gospodarczym i ekologicznym, bezpieczne miejsce do życia. W strategii wyznaczono trzy cele strategiczne: konkurencyjna gospodarka, spójne społeczeństwo oraz zrównoważona przestrzeń. Do każdego przypisano 3-4 cele szczegółowe. Cele te są raczej odpowiedzią na problemy powiatu, a nie próbą wzmocnienia jego ewentualnych specjalizacji. Cała strategia jest przykładem dokumentu, w którym myśl o inteligentnej specjalizacji nie znalazła zastosowania.

Również **strategia powiatu mieleckiego**⁷ jest dokumentem, który wyznacza dość ogólne cele, które dotyczą: (1) wzmacniania innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, (2) poprawy kapitału ludzkiego i społecznego, (3) wzmocnienia dostępności infrastruktury transportowej i jej jakości oraz (4) poprawy atrakcyjności środowiska kulturalnego i przyrodniczego powiatu. W najbardziej interesującym przez pryzmat badania celu strategicznym dotyczącym innowacyjności cele szczegółowe odnoszą się kolejno do (1.1) zwiększenia dostępności do infrastruktury sektora B+R oraz rozwoju gospodarki, (1.2) zwiększenia intensywności współpracy sektora B+R i gospodarki oraz (1.3) poprawy struktury rolnictwa na terenie powiatu (s. 38). Takie zapisy pokazują, że autorzy strategii przy wyznaczaniu jej celów nie kierowali się koncepcją inteligentnych specjalizacji. Diagnoza opiera się raczej na identyfikacji układów rozwojowych, w jakich znajduje się powiat oraz przedstawieniu go na tle szerszego otoczenia. Poszczególne obszary tematyczne są podsumowywane poprzez analizę SWOT. Po tych analizach pojawia się w strategii rozdział poświęcony wyborom strategicznym. Każdy badany obszar posiada oddzielną analizę. W przedstawionych założeniach dla obszaru konkurencyjna i innowacyjna gospodarka widać pewną koncentrację wokół potencjału gospodarczego związanego z funkcjonowaniem Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec, zwłaszcza w związku z tradycjami przemysłu lotniczego. Pojawiają się również uwagi dotyczące lepszego transferu wiedzy oraz wspieranie instytucji otoczenia biznesu. Można by się doszukiwać tutaj wskazywania pewnej specjalizacji, jednak po analizie kolejnych obszarów, opisywanych zazwyczaj bardziej wyczerpująco należy stwierdzić, że strategia jako całość nie jest dokumentem opartym na myśleniu o lokalnej specjalizacji. Potwierdza to również rozdział szerzej przedstawiający cele i działania.

Powyższe dwa dokumenty były tworzone przez pryzmat „myślenia powiatowego” – czyli koncentrowały się na uprawnieniach powiatów. Zgoła inne możliwości rysują się w podobnych układach terytorialnych, ale gdy mowa jest o konieczności porozumienia samorządów gminnych w celu pozyskania środków z RPO na zintegrowane inwestycje terytorialne. W województwie pomorskim dla miast powia-

⁷ Powiat położony jest w północno-zachodniej części województwa podkarpackiego. W skład powiatu wchodzi następujące gminy: Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Mielec (m), Mielec (w), Państwowa, Przeclaw, Radomyśl Wielki, Tuszów Narodowy, Wadowice Górne.

towych stworzono instrument o nazwie Zintegrowane Porozumienia Terytorialne⁸, zaś w województwie podkarpackim Regionalne Inwestycje Terytorialne.

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lęborka (opracowana w 2014 r.) obejmuje cały powiat lęborski a także położoną na wschód od niego gminę Łęczycze z powiatu wejherowskiego, którą z Lęborkiem łączą silne więzy gospodarcze i społeczne. Wizja zawarta w dokumencie brzmi: „Ziemia Lęborska – spójny i konkurencyjny obszar zrównoważonego rozwoju, w pełni wykorzystujący potencjały lokalne oraz bliskość Metropolii Trójmiejskiej” (s. 6). W rozwinięciu wizji wskazane zostały dwa potencjały lokalne – przyrodniczy i kulturowy oraz podkreślono wartość partnerstwa w zarządzaniu rozwojem lokalnym. Ważnym aspektem jest również bliskość Metropolii Trójmiejskiej będącej zarazem zagrożeniem jak i szansą dla obszaru. Jak zaznaczają twórcy diagnoza „nie jest opisem obszaru, lecz wyborem i analizą najważniejszych zagadnień, które mają dla rozwoju MOF znaczenie strategiczne. Diagnoza odnosi się do tych dziedzin i wyzwań, które można adresować dzięki współpracy ponad granicami gmin” (s. 13). Została ona opracowana w oparciu o cztery pola konkurencji: o mieszkańców, turystów, inwestorów oraz fundusze. W przypadku konkurencji o mieszkańców wymienionych jest kilka przewag obszaru, jednak najważniejsza jest ta, związana z **usługami zdrowotnymi**. W przypadku konkurencji o turystów najważniejszą przewagą są **wybitne walory przyrodnicze** (bezpośredni dostęp do morza, Słowiński Park Narodowy, rezerваты, kompleksy leśne). Dzięki nim na obszarze MOF (a zwłaszcza jego północnej części) już teraz dobrze rozwinięta jest turystyka. Warunki do rozwoju turystyki są wspomniane również w części poświęconej konkurencji o inwestorów. Również analiza SWOT zawiera wskazania powyższych elementów.

W dokumencie sformułowano trzy cele strategiczne: zwiększenie spójności MOF, poprawę konkurencyjności gospodarczej MOF oraz wzmocnienie walorów przyrodniczych MOF. Pierwszym z kierunków działań w celu drugim jest **budowa specjalizacji „zdrowie i aktywny wypoczynek”**, drugi zaś odnosi się bezpośrednio do **oferty turystycznej**.

Analiza strategii dla MOF Lęborka pozwala na stwierdzenie, że wskazuje ona lokalne inteligentne specjalizacje. Zdrowie i aktywny wypoczynek są nazywane specjalizacją wprost⁹, zaś nienazwane tak kwestie związane z turystyką opartą przede wszystkim na walorach przyrodniczych są wspomniane w całym dokumencie tak często, że nie sposób nie uznać ich za lokalną specjalizację.

W 2015 roku ukończona została Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca, obejmująca swym zasięgiem ok. połowę powierzchni powiatu, tj. gminy miejską oraz wiejską Mielec, Przecław oraz Tuszów Narodowy (bliśc sąsiedzi Mielca).

⁸ Jest to pomorski odpowiednik narzędzia Regionalne Inwestycje Terytorialne czyli de facto Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla miast innych niż wojewódzkie. W przypadku Lęborka sam obszar ZPT jest mniejszy (nie obejmuje gmin Cewice, Wicko oraz miasta Łeba), niemniej ZPT dozwala na realizację projektów w szerszym partnerstwie.

⁹ Specjalizacja ta wpisuje się w jedną z inteligentnych specjalizacji regionu określonych w RIS3 - Technologie medyczne w zakresie chorób cywilizacyjnych i okresu starzenia się.

W strategii została nakreślona następująca wizja: „Obszar funkcjonalny Mielca kluczowym ośrodkiem subregionalnym województwa podkarpackiego skutecznie konkurującym w gospodarce opartej na wiedzy wysoką atrakcyjnością inwestycyjną oraz wysoką jakością życia” (s. 5). Najważniejszymi pojęciami w niej zawartymi są wysoka konkurencyjność inwestycyjna oraz wysoka jakość życia. Pierwsza ma być związana z czynnikami „twardymi” typu uzbrojenie terenu jak i „miękkimi” np. klimat współpracy. Dla wysokiej jakości życia kluczowa jest zaś perspektywiczna praca a także dobre możliwości kształcenia, wysokiej jakości usług publicznych oraz przestrzeni spędzania czasu wolnego.

W diagnozie opisane zostało wiele różnych czynników wpływających na rozwój. Szczególnie dużo miejsca poświęcono rynkowi pracy i przedsiębiorczości, infrastrukturze technicznej oraz potencjałowi przyrodniczemu. W strategii znajduje się odrębny rozdział – MOF a inteligentne specjalizacje województwa (s. 25). W żadnym z analizowanych w badaniu dokumentów nie odwoływano się do regionalnych specjalizacji tak bezpośrednio. Pierwszą specjalizacją wiodącą jest **lotnictwo i kosmonautyka**. MOF Mielca (a zwłaszcza specjalna strefa ekonomiczna) bardzo dobrze wpisują się w tę specjalizację ze względu na obecność licznych przedsiębiorstw z tych branż. MOF Mielca ma wpisywać się również w drugą specjalizację wojewódzką – **jakość życia**. Jak podkreślają twórcy strategii, ta specjalizacja jest szczególnie ważna, ponieważ w przeciwieństwie do pierwszej, może być szeroko rozwijana również na terenach wiejskich obszaru. MOF wpisuje się w tę specjalizację m.in. poprzez zagadnienia związane z ekoinnovacjami, żywnością najwyższej jakości, opieką zdrowotną, warunkami do odpoczynku. Wymienione przewagi mieleckiego MOF znajdują swoje miejsce również w analizie SWOT. Wśród celów strategicznych jeden jest związany ze specjalizacją lotnictwo i kosmonautyka (wzrost konkurencyjności gospodarczej), drugim jest zaś wysoka jakość życia. Specjalizacje znajdują swe odbicie też w priorytetach i działaniach.

Specjalizacje wskazane w analizowanych strategiach miejskich obszarów funkcjonalnych zdają się lepiej niż te ze strategii powiatowych korespondować z teoretycznymi założeniami koncepcji inteligentnych specjalizacji.

WNIOSKI I PYTANIA NA PRZYSZŁOŚĆ

Przeprowadzona analiza wskazuje, że strategie powiatowe, w których znajdują się odniesienia do koncepcji inteligentnych specjalizacji są rzadkością. Ponadto, jeśli odniesienia do inteligentnej specjalizacji wojewódzkiej zamieszczono w strategii, zazwyczaj zrobiono to powierzchownie. Nieco częściej można wskazać próby zdefiniowania specjalizacji „oddolnych”. Należy jednak mieć na uwadze, że zidentyfikowane w praktyce specjalizacje powiatowe tylko w ograniczonym stopniu wypełniają prezentowane założenia teoretyczne dotyczące inteligentnych specjalizacji. Wydaje się, że dotychczasowa słabość reprezentowania inteligentnych specjalizacji wojewódzkich w strategiach powiatowych wynika co najmniej

z dwóch przyczyn, które można traktować jako hipotezy do badań pogłębionych:

1. Budując strategie powiaty rzadko wychodzą poza granice swoich uprawnień, które w Polsce są dość ograniczone;

2. Idea inteligentnych specjalizacji była już dobrze znana w latach 2013-2014 (gdy strategie były opracowywane) jednak wciąż większość województw w Polsce nie miała zakończonych prac nad RIS3, co mogło wpływać na opisane w artykule wyniki.

Podane przykłady strategii miejskich obszarów funkcjonalnych prezentują odmienny obraz. Strategie te z jednej strony odnoszą się bezpośrednio do inteligentnych specjalizacji, z drugiej zaś – wyraźnie są ukierunkowane na działania służące rozwojowi tych specjalizacji. Nie można jednak na bazie tych dwóch przykładów dokonywać szerszych uogólnień, ponieważ były one opracowywane przy współpracy z jedną grupą ekspertów.¹⁰ Podobnie jest z trzema najbardziej ukierunkowanymi na specjalizację strategiami powiatowymi¹¹. Potwierdza się zatem znana z literatury teza, że **jakość i charakter strategii warunkowany jest m.in. odpowiednim wsparciem eksperckim** (Krool, Podel 2011).

Kluczowym zagadnieniem, które powinno być poddane dalszej analizie, jest weryfikacja hipotezy o **charakterze strategii powiatowych**. Można wyróżnić dwa sposoby przygotowywania tych dokumentów. Jeden z nich, to koncentracja strategii na **działaniach wynikających z uprawnień starostwa**. Drugi sposób, to przygotowanie strategii dla powiatu, jako **zbioru, w którym następuje współpraca między wszystkimi gminami i starostwem**. Należy podkreślić, że temu modelowi bardziej odpowiadają strategie miejskich obszarów funkcjonalnych.

Literatura

- Biniecki J., Szczupak B., 2014, Analiza aksjologiczna w procesie budowy strategii rozwoju lokalnego: model TOR, [w]: A. Klasik, F. Kuźnik (red.), *Miasta – metropolie – regiony. Nowe orientacje rozwojowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.
- Dąbrowska A., Dziemianowicz W., 2012, Doświadczenia polskich miast w Rozwoju opartym na innowacjach – rola administracji samorządowej, [w]: Z. Makiela, A. Szromnik (red.), *Miasto innowacyjne. Wiedza, przedsiębiorczość, marketing*, KPZK PAN, Studia t. CXLI.
- Dicken P., 2007, *Global Shift. Mapping the Changing Contours of the World Economy*, SAGE Publications, London-Thousand Oaks-New Dehli – Singapore.
- Dziemianowicz W., Peszat K., 2014, Smart specialisations for voivodeships – the first steps toward improvement?, *Miscellanea Geographica – Regional Studies on Development*, Vol. 18, No. 2014, pp. 5-16, DOI 10.2478/mgrsd-2014-0010.
- Dziemianowicz W., Szlachta J., Peszat K., 2014, *Potencjały rozwoju i specjalizacje polskich województw*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.

¹⁰ Strategie MOF Łęborga i MOF Mielca opracowywano przy współpracy firmy Geoprofit.

¹¹ Strategie powiatów brzezińskiego i opoczyńskiego tworzono przy współpracy Łódzkiej Agencji Rozwoju Regionalnego.

- Dziemianowicz W., Szmigiel-Rawska K., Nowicka P., Dąbrowska A., 2012, *Planowanie Strategiczne. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu.
- Farretti M., Parmentola A., 2015, *The Creation of Local Innovation Systems in Emerging Countries. The Role of Governments, Firms and Universities*, SpringerBriefs in Regional Science, DOI 10.1007/978-3-319-10440-9.
- Foray D., 2009, Understanding „Smart Specialisation”, [w:] *The questions of R&D Specialisation: Perspectives and policy implications*, Institute for Perspective Technological Studies – Joint Research Centre, Seville.
- Foray D., David P.A., Hall B., 2009, *Smart Specialisation – The Concept*, “Knowledge Economists Policy Brief”, No.9.
- Foray D., Goddard J., Beldarrain X.G., Landabaso M., McCann P., Morgan K., Nauwelaers C., Ortega-Argilé R., 2012, *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3)*, Smart Specialisation Platform S3.
- Klasik A., Biniecki J., 2013, *Metropolitalny foresight strategiczny – studium przypadku Górnośląskiego Obszaru Metropolitalnego*, [w:] F. Kuźnik (red.), *Badania miejskie i regionalne. Doświadczenia i perspektywy*, KPZK PAN, Studia, t. CLIII.
- Klasik A., Drobnik A., Wrana K., 2014, *Strategie wspierające proces metropolizacji aglomeracji miejskich*, [w:] A. Klasik, F. Kuźnik (red.), *Miasta – metropolie – regiony. Nowe orientacje rozwojowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice.
- Krool R., Podel W., 2011, *Jak korzystać z ekspertów zewnętrznych?*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa.
- Mackiewicz M., 2007, *Instrumenty wspierania powiązań nauka-biznes w świetle teorii*, [w:] MA Weresa (red.) *Transfer wiedzy z nauki do biznesu. Doświadczenia regionu Mazowsze*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- Nowak P.A. 2014, *Inteligentne specjalizacje regionów – moda czy konieczność?* [w:] „*Studia ekonomiczne i regionalne*”, nr 1, s. 24-37.
- Perry M., 2010, *Controversies in Local Economic Development. Stories, strategies, solutions*, Routledge, London-New York.
- Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Konińskiego. Aktualizacja*, 2013, Starostwo Powiatowe w Koninie, Konin.
- Porter M.E., 2006, *Przewaga konkurencyjna. Osiągnięcie i utrzymywanie lepszych wyników*, Wydawnictwo HELION, Gliwice.
- Program rozwoju pn. „Strategia Rozwoju Powiatu Tomaszowskiego na lata 2015 – 2020”*, 2015, Centrum Doradztwa Strategicznego.
- Program Rozwoju pod nazwą „Strategia Rozwoju Powiatu Mieleckiego na lata 2014-2020”*, 2014, DCF Consulting Sp. z o.o., Mielec-Warszawa-Sulejówek.
- Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Lęborka*, 2014, Geoprofit, Warszawa-Lębork.
- Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Mielca*, 2015, Geoprofit, Warszawa-Mielec
- Strategia Rozwoju Powiatu Bieruńsko-Lędzińskiego na lata 2014-2020*, 2014.
- Strategia Rozwoju Powiatu Brzezińskiego na lata 2014-2020*, 2014, Pheno Agency, Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego.

- Strategia Rozwoju Powiatu Janowskiego na lata 2014-2020*. Rozwój i Współpraca, 2014, Janów Lubelski.
- Strategia Rozwoju Powiatu Lęborskiego. Aktualizacja na lata 2014-2020*, 2014, Lębork.
- Strategia Rozwoju Powiatu Nowodworskiego na lata 2014-2024*, 2014, Gdańsk.
- Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014-2020*, 2014, Łódzka Agencja Rozwoju Regionalnego.
- Strategia Rozwoju Powiatu Piotrkowskiego na lata 2014-2020*, 2014, Certes, Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim.
- Strategia Rozwoju Powiatu Sandomierskiego na lata 2014-2020*, 2014, Sandomierz.
- Strategia Rozwoju Powiatu Słupckiego*, Starostwo Powiatowe w Słupcy.
- Szlachta J., 2013, Europejskie uwarunkowania trzeciej generacji strategii rozwoju regionalnego w Polsce – poziom województw, [w:] K. Malik (red.), *Polityka rozwoju regionów oparta na specjalizacjach inteligentnych*, KPZK PAN, Studia, t. CLV.
- Tamasy C., Sternberg R., 2000, Regional Institutional and Policy Frameworks for High-Technology SMEs in Europe, [w:] D. Keeble, F. Wilkinson, *High-Technology Clusters, Networking and Collective Learning in Europe*, Ashgate, Aldershot.
- Weresa M.A., 2014, *Polityka innowacyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa.
- Wiśniewska J., 2005, Teoretyczne aspekty rozprzestrzeniania się innowacji, [w:] W Janasz (red.), *Innowacje w działalności przedsiębiorstw w integracji z Unią Europejską*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa.

Summary

Among the current trends related to strategic management in local government, besides the general trend of the development of strategic planning, noticeable even in the number of enacted strategic documents, introduction the concept of smart specialization should be mentioned. Smart specializations are appointed for all regions of the European Union, the Polish regions also. This arises from the provisions of EU law. In the article, the authors take up the problem of application of the concept of smart specialization at the local level. In this study, they analyzed the latest development strategies of Polish counties. Both, the examples of adopting regional specializations and trying to create own one had been searched. It turned out that both approaches to including specialization in county strategies are rare. Moreover, smart specialisations usually are not the keynote of the whole document, they exist only in its individual parts. Despite that, the authors analyzed more precisely these documents which contain specialisation and this analysis revealed some interesting aspects, e.g. a differentiated approach to the subject, despite a small number of analysed documents. Additionally, the authors compared the examples of two county strategies with strategies for functional urban areas. This comparison showed that there is a place to think about specialization in local planning system. Deficiencies of this element in the strategy can be compensated at least partly in the other documents. However, more broadly, the study confirmed the hypothesis that thinking in terms of specialization is still not widespread at the county level in Poland.